

<http://kefad.ahievran.edu.tr>

Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi

ISSN: 2147 - 1037

Üniversite Öğrencilerinin Göç ve Mülteci Sorununa İlişkin Tutumları

Erol Koçoğlu

Murat Salur

DOI:10.29299/kefad.2018.19.03.017

Makale Bilgileri

Yükleme:08/06/2018 Düzeltme:11/09/2018 Kabul: 02/11/2018

Özet

Bireysel veya kitlesel yer değiştirme hareketi olarak tanımlanan göç, toplumları önemli ölçüde etkilemiş ve kimi zaman da büyük değişikliğe uğratmıştır. Göç neticesinin doğal bir uzantısı olarak mülteci veya sığınmacı olguları da en az göçün kendisi kadar önemli etkiler yarattığını ve birçok açıdan toplumları etkisi altına aldığını söyleyebiliriz. Dolayısıyla bu denli önemli etkilere sahip olan göç ve mülteci meselesi, küresel anlamda büyük neticeler doğurduğunu ve sürekli tartışmalara konu olduğunu görebiliriz. Bu araştırmanın genel amacı ise Eğitim ve İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin göç ve mülteci sorununa ilişkin tutumlarını belirlemektir. Araştırmanın evrenini, Malatya İnönü Üniversitesi oluştururken; örneklemini 2017-2018 eğitim-öğretim yılında İnönü Üniversitesi Eğitim ve İlahiyat Fakültesinde öğrenim gören; 200 Eğitim ile 200 İlahiyat Fakültesi olmak üzere toplamda 400 öğrenci oluşturmuştur. Öğrencilerin algıları, beşli likert tipi ölçek aracılığıyla elde edilmiştir. Verilerin analizinde ve modellerin oluşturulmasında SPSS 23 paket programlarından yararlanılmıştır. Çalışmanın sonuçları incelendiğinde, örneklem grubunun üyelerinin göç ve mülteci sorunu ile ilgili çalışmada belirlenen değişkenlere ilişkin farklı algılara sahip oldukları belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sorun, Göç, Mülteci, Öğrenci, Tutum.

Sorumlu Yazar : Erol KOÇOĞLU, Doç. Dr., İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, erol.kocoglu@inonu.edu.tr,

ORCID: 0000-0003-4595-2892

Murat SALUR, Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Öğrencisi, murat.salur.4949@gmail.com

2408

Atf için: Koçoğlu, E. ve Salur, M. (2018). Üniversite öğrencilerinin göç ve mülteci sorununa ilişkin tutumları, *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(3), 2408-2425.

Giriş

Göç olgusuna tarihi süreç perspektifinden bakıldığında insanlık tarihi ile paralel bir geçmişe sahip olduğu görülür. Ancak tarihsel süreç boyunca göçün yapılma nedenlerinde ve niteliğinde önemli değişimlere uğradığı bilenen bir gerçektir. Şöyle ki; ilk zamanlarda göçe neden olan etmenler açlık, kıtlık, yokluk, savaş ve coğrafik unsurlardan kaynaklı problemler şeklindeyken; günümüzde, siyasi, iktisadi, dini, eğitim ve sanayileşme gibi etmenler göçe neden olan gerekçeler arasında yer almaktadır. Dolayısıyla toplumlar, göç olgusuna geçmişten günümüze değin karşı karşıya kalmışlardır (Akıncı, Nergiz ve Gedik, 2015) Nitekim konu ile alakalı yapılan çalışmalarda göç olgusunun farklı yaklaşımlarla ele alındığını ve göçe ilişkin farklı tanımlar yapıldığını görebiliriz.

Tarihi süreç içerisinde göç olgusunu incelediğimizde; göç, gerek toplumlarda gerekse bireylerde, ekonomik yapıdan siyasete, sosyo-kültürel boyuttan psikolojik boyuta dek birçok alanı etkilediği çok yönlü ve karmaşık bir yapı olarak karşımıza çıkmıştır (Özkara 1990). Göçü, belli bir nüfusun bir bölgeden başka bir bölgeye olan hareketi şeklinde tanımlayabiliriz. Buna ek olarak göç, yer değiştirme hareketinin yanı sıra neticeleri itibariyle sosyal, kültürel, ekonomik, politik ve psikolojik birçok öğeyi içinde barındırır ve bunun doğal bir uzantısı olarak toplumun yapısını değiştiren nüfus hareketi olarak karşımıza çıkar (Özer, 2004).

Karpat'a (2003) göre göç, bireylerin yaşadıkları yerden, ulaşmak istedikleri yere doğru gerçekleştirdikleri bir harekettir. Yalçın (2004, s.13) '*göç sosyolojisi*' isimli eserinde göç kavramını şu şekilde tanımlar; "*göç, ekonomik, siyasi, ekolojik veya bireysel nedenlerle, bir yerden başka bir yere yapılan ve kısa, orta veya uzun vadeli geriye dönüş veya sürekli yerleşim hedefi güden coğrafik, toplumsal ve kültürel bir yer değiştirme hareketidir.*"

Yapılan tanımlardan hareketle göç olgusuna ilişkin tanımlardaki farklılığa rağmen ortak unsurun '*yer değiştirme*' olduğunu söyleyebiliriz. Bu yer değiştirme hareketi bireysel olabileceği gibi kitlesel de olabilir. Göçün en az nedenleri kadar sonuçlarının da toplumlarda ciddi anlamda etkiler bıraktığını görebiliriz. Nitekim göç alan toplumlarda demografik yapının değişmesi ve kültürel, sosyal ve iktisadi anlamda yeni yaklaşımların doğmasının kaçınılmaz olduğunu söyleyebiliriz. Bu bağlamda Karakoç (2011, s.565) göçün nedenleri ve sonuçları itibariyle tarihi süreç içerisinde toplumların yapısını ciddi anlamda etkilediğini ve değiştirdiğini vurgulamıştır.

Bir diğer önemli kavram ise mülteci kavramıdır. 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Cenevre Sözleşmesi'nde mülteci şu şekilde tanımlanmaktadır:

“1 Ocak 1951’den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen kişilerdir (Çoşkun, 2004, s.44; Aydoğan, 2006, s.15).

Kısaca mülteci, siyasi düşüncesinden, ırkıdan veya milliyetinden, dini inançlarından ya da yaşam tarzından dolayı baskı, şiddet ya da zulme uğramış veya uğrayacağına ilişkin haklı korkusu bulunan ve bundan dolayı başka bir ülkeye sığınmış ve ülkenin yetkili makamları tarafından kabul görülmüş kişilerdir.

Mülteci ve sığınmacı kavramları bazı nedenlerden dolayı sıklıkla karıştırılabilmektedir (Ataman, 2015, s.25). Sığınmacı tabiri mülteci tanımından farklıdır. Şöyle ki; sığınmacı, ilgili ulusal ya da uluslararası belgeler çerçevesinde bir ülkeye mülteci olarak kabul edilmek isteyen ve mültecilik statüsüne ilişkin yaptıkları başvurunun sonucunu bekleyen kişiler (Göç Terimleri Sözlüğü, 2009:49).

Bu bağlamda, mülteciler ile sığınmacıların ortak noktası olarak; her ikisinin de kendi ülkelerinde haksızlığa uğramaları, şiddet ve zulüm görmeleri ve bu durumdan kurtulmak için komşusu olan veya komşusu olmayan başka bir ülkeye sığınmalarını gösterebiliriz. Ancak buradaki fark, mültecilerin sığındıkları ülkenin resmi kurumları tarafından resmi işlemlere tabi tutularak bazı haklar tanınmasına karşılık, sığınmacıların bu haklardan mahrum kalması ve sığındıkları devletin resmi makamları tarafından henüz kabul görmemiş olduklarını gösterebiliriz. Diğer bir ifadeyle, Mülteci, mültecilik statüsü hukuken kabul edilmiş yabancıyı ifade ederken; sığınmacı, mülteci statüsü incelenen ve bu sebeple kendisine geçici koruma sağlanan kişidir (Reçber, 2014:251).

Bu araştırmanın genel amacı; üniversite (Eğitim ve İlahiyat Fakültesi) öğrencilerinin göç ve mülteci sorununa ilişkin tutumlarını incelemektir. Bu genel amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır;

- ✓ Eğitim ve İlahiyat öğrencilerinin algılarına göre göç ve mülteci sorununa yönelik tutumları;
- ✓ Eğitim ile İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin göç ve mülteci sorununa ilişkin tutumları arasındaki ilişki;
  - a-Cinsiyetlerine
  - b-Fakültelerine
  - c-Kademelerine (sınıf) göre, anlamlı farklılık göstermekte midir?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırma, Eğitim ve İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin göç ve mülteci sorununa yönelik tutumlarını farklı değişkenler açısından belirlemeyi amaçladığından bu çalışmada betimsel tarama modelinde ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır. Çünkü tarama modelleri geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekli ile betimlemeyi amaç edinen araştırmalar için uygun bir modeldir (Karasar, 2006; Ekici ve Hevedanlı, 2010; Ulu Kalın, 2017). Betimsel tarama modelleri kendi içinde iki bölüme ayrılmaktadır. Bu bölümler; genel tarama ve örnek olay taramalarıdır. İlişkisel tarama modeli genel tarama yöntemi içine giren bir yöntemdir. Genel tarama modelleri; çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkındaki genel yargıya varmak amacı ile evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir (Karasar, 2006). Bu grup içinde yer alan ilişkisel tarama modelleri ise; iki ve daha çok değişken arasındaki birlikte değişim varlığını veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleri için kullanıldığından bu tür araştırmalar için uygun görülmektedir (Cohen, Manion ve Morrison, 2000; Akman ve Alagöz, 2018; Oğuz Haçat, 2018).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, araştırmacının verileri elde etmedeki kolaylıktan dolayı Malatya İnönü Üniversitesi oluştururken; örneklemini 2017-2018 eğitim-öğretim yılında İnönü Üniversitesi Eğitim ve İlahiyat Fakültelerinde öğrenim gören 200 Eğitim ile 200 İlahiyat Fakülteleri olmak üzere toplamda 400 öğrenci oluşturmuştur. Burada Eğitim ve İlahiyat Fakültelerinin seçilme sebebi, göç ve göçe bağlı oluşan mülteci akının ortaya çıkardığı eğitsel ve ahlaki problemlerdir. Araştırmaya katılan 340 kişiye ilişkin bulgular Tablo 1’de görülmektedir. Araştırmaya katılanların %64,4’ü kadın, %35,6’sı erkek; %50’si Eğitim Fakültesinde, %50’si İlahiyat Fakültesinde; %35,9’u 1. sınıfta, %23,2’si ise 3. sınıftadır.

Tablo 1. Araştırmaya katılan kişilere ait özellikler (n=340)

Gruplar	Frekans	Yüzde
<i>Cinsiyet</i>		
Kadın	219	64,4
Erkek	121	35,6
<i>Fakülte</i>		
Eğitim Fakültesi	170	50,0
İlahiyat Fakültesi	170	50,0
<i>Sınıf</i>		
1. Sınıf	122	35,9

2. Sınıf	72	21,2
3. Sınıf	79	23,2
4. Sınıf	67	19,7

Veri Toplama Aracı

Araştırmanın teorik kısmı tamamlandıktan sonra araştırmanın verilerini elde etmek amacıyla araştırmacılar tarafından Eğitim ile İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin, göç ve mülteci sorununa yönelik tutumlarını belirlemek üzere beşli likert tipi ölçek hazırlanıp uygulanmıştır. Ölçek, 13 olumsuz 16 olumlu olmak üzere toplam 29 madde içermektedir. Her tutum ifadesinin karşısında “Tamamen Katılıyorum”, “Katılıyorum”, “Katılmıyorum” ve “Kesinlikle Katılmıyorum” seçeneklerinin yanı sıra karasızım seçeneği de ara bir seçenek olarak yer almıştır. Ölçeğin araştırmacılar tarafından hazırlanması, faktör, geçerlik ve güvenirlik analizlerinin yapılmasını gerektirmiştir. Ölçeğe ilişkin bu analizler, bulgular kısmında yer almaktadır.

Verilerin Analizi

Araştırmada, verilerin analizi için SPSS 23 paket program kullanılmıştır. Veriler, betimsel istatistik, iç tutarlılık güvenirlik katsayısı (Cronbach Alpha) analizi, bağımsız gruplar t-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), korelasyon, Levene ve Scheffe Testi teknikleri kullanılarak çözümlenmiştir. Güvenirlik analizi sonuçları Tablo 3’de verilmiştir.

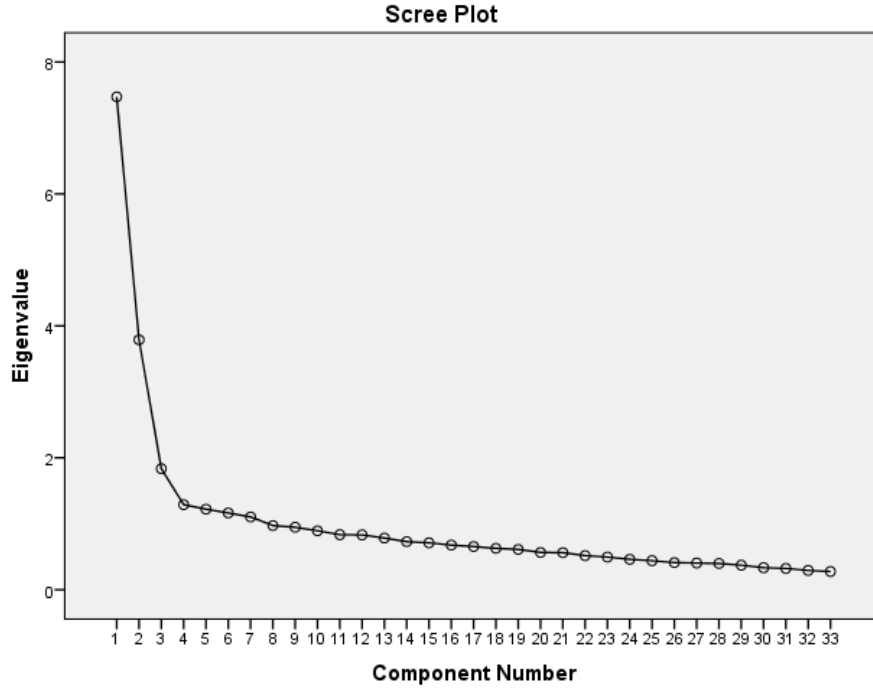
Bulgular

Bu bölümde araştırmada kullanılan ölçeğe, araştırmanın amaç ve alt amaçlarına ilişkin elde edilen bulgulara ve yorumlara yer verilmektedir.

Açıklayıcı Faktör Analizi

Araştırmada, verilerin elde edilmesinde kullanılan ölçeğin faktör, geçerlik ve güvenirlik analizleri ölçeği oluşturan boyutların her biri dikkate alınarak yapılmıştır. Göç ve mülteci sorununa yönelik hazırlanan tutum ölçeği için faktör analizi yapmadan önce; 2, 4, 5, 8, 13, 14, 16, 17, 19, 22, 23, 24 ve 30. maddeler olumsuz bulunarak ölçek cevapları tersine dönüştürülmüştür (1=5, 2=4, 3=3, 4=2, 5=1). Bu işlem tamamlandıktan sonra, faktör yapısını belirlemek amacıyla, 340 kişinin ölçeğe verdiği tepkilerden elde edilen puanlara, temel bileşenler faktör analizi uygulanmıştır. Veri setinin faktör analizine uygunluğunun test edilmesi için, Kaiser – Meyer – Olkin (KMO) örneklem yeterliliği testi ve Bartlett küresellik testi uygulanmıştır. KMO değeri kabul edilebilir sınır olan 0.70’in üzerinde 0.88 olarak tespit edilmiş, Bartlett küresellik testi de 0.50’nin üzerinde olduğu ve 0.50 önem derecesinde anlamlı olduğundan veri seti faktör analizine uygun bulunmuştur. Bulunan KMO katsayısı verilerin

analize uygun olduğunu göstermektedir. Varyansı açıklama oranının 0.50 ve üzerinde olması ölçütü esas alınmıştır. Şekil 1, ölçeğe ait çizgi grafiği göstermektedir.

Şekil 1: Çizgi grafik

Temel bileşenler yöntemi ve Varimax döndürme yöntemi kullanılarak sorular analiz edilmiştir. Örneklem yeterliliği ölçüsü 0.50 değerinin altında kalan, faktör altında tek kalan ve faktör ağırlığı 0.50'nin altında olan "Türkiye'de göç ve mülteci sorunu ahlaki ve kültürel açıdan radikal ve marjinal oluşumlara sebep olur.", "Türkiye'de göç ve mülteci meselesi ekonomik kalkınmanın önündeki en büyük etkenlerden biridir.", "Türkiye'de göç ve mülteci meselesi ihtiyaç çeşitliliğini artırır." ve "Türkiye'de göç ve mülteci meselesi sosyolojik bir sorundur." ifadeleri analizden çıkarılmıştır. Yeniden yapılan faktör analizinde özdeğerleri 1 ve üzerinde olan 3 faktör elde edilmiştir. Toplam açıklanan varyans %64,1 olarak bulunmuştur. Tablo 2, göç ve mülteci meselesi ölçeğine ait faktör analizi sonuçlarını, faktör yüklerine göre büyükten küçüğe doğru sıralanmış bir halde göstermektedir.

Tablo 2. Açıklayıcı faktör analizi

Faktörün Adı	Soru İfadesi	Faktör Ağırlıkları	Faktörün Açıklayıcılığı (%)
Toplumsal Boyut	Madde 2	0,851	24,081
	Madde 5	0,833	
	Madde 8	0,790	

	Madde 3	0,764	
	Madde 6	0,731	
	Madde 7	0,704	
	Madde 4	0,612	
	Madde 9	0,601	
	Madde 10	0,561	
	Madde 13	0,799	
	Madde 12	0,784	
	Madde 16	0,769	
	Madde 14	0,755	
	Madde 18	0,738	
Ekonomik Boyut	Madde 20	0,727	20,287
	Madde 21	0,718	
	Madde 19	0,709	
	Madde 23	0,692	
	Madde 17	0,670	
	Madde 22	0,641	
Ahlaki ve Kültürel Boyut	Madde 24	0,805	9,798
	Madde 26	0,795	

	Madde 30	0,776	
	Madde 29	0,762	
	Madde 25	0,750	
	Madde 31	0,731	
	Madde 28	0,672	
	Madde 27	0,623	
	Madde 32	0,601	
Toplam			54,168
Kaiser-Meyer-Olkin Ölçek Geçerliliği			0,881
Bartlett's Küresellik Testi	Ki Kare	3640,992	
	p Değeri	0,000	

Güvenilirlik Analizi

Araştırmada, göç ve mülteci sorunu ölçeğine ait tanımlayıcı değerlere, değişkenlerin birbirleriyle ilişkilerine yönelik analizlere ve farklılık testlerine geçmeden önce, faktör analizi neticesinde ortaya çıkan boyutların soruları birleştirilerek güvenilirlik analizine tabi tutulmuştur. Güvenilirlik analizlerinde, içsel tutarlılığı ölçmede Cronbach's Alpha katsayısı dikkate alınmıştır. Tablo 3, ölçek ve boyutlarına ilişkin güvenilirlik analizinin sonuçlarını ortaya koymaktadır. Otorite ve doğruluk boyutunun güvenilirlik katsayısı 0,829; bilgi üretme süreci boyutunun güvenilirlik katsayısı 0,683; bilginin kaynağı boyutunun güvenilirlik katsayısı 0,706; akıl yürütme boyutunun güvenilirlik katsayısı 0,599 ve bilginin değişirliği boyutunun güvenilirlik katsayısı 0,689 olarak tespit edilmiştir. Bilimsel epistemolojik inançlar ile ölçme-değerlendirme ilişkisi ölçeğinin güvenilirlik katsayısının ise 0,802 olduğu görülmektedir. Analiz sonucunda elde edilen bu değerler, literatürde öngörülen 0,60 alt limit kriterini sağlamaktadır (Cronbach, 1990; Punch, 2005). Dolayısıyla elde edilen sonuçlar,

araştırmada kullanılan ölçek ve boyutlarına ilişkin ifadelerin yüksek derecede içsel tutarlılığı olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 3. *Güvenilirlik Analizi*

Ölçek	Soru Sayısı	Güvenilirlik Katsayısı
Toplumsal Boyut	9	0,766
Ekonomik Boyut	11	0,897
Ahlaki ve Kültürel Boyut	9	0,658
Göç ve Mülteci Meselesi	29	0,712

Normal Dağılım Analizi

Ölçek ve boyutlarına ait görüşlerin dağılımının normalliği SPSS programı yardımıyla Skewness (basıklık) ve Kurtosis (çarpıklık) değerleri incelenerek ortaya konulmuştur. Tek değişkenli normalliği değerlendirmek için kullanılan istatistik yöntemlerden biri kurtosis ve skewness katsayılarının incelenmesidir. Skewness ve kurtosis değerlerinin ± 2.0 arasında olması, dağılımın normallikten aşırı bir sapma göstermediği yönünde değerlendirilmektedir. Cooper Cutting (2010) bir veri grubunda çarpıklık değerinin ± 2 aralığında olmasının normal dağılım için kabul edilebilir ölçüt olduğunu ifade etmektedir. Skewness ve Kurtosis değerleri Tablo 4'te sunulmaktadır.

Tablo 4. *Skewness ve kurtosis değerleri (n=340)*

Değişkenler	Skewness	Kurtosis
Toplumsal Boyut	0,654	0,358
Ekonomik Boyut	0,628	0,199
Ahlaki ve Kültürel Boyut	0,256	0,834
Göç ve Mülteci Meselesi	0,609	0,138

Test sonucuna göre; değişkenlerin belirlenen değerler arasında değer aldığı ve normal dağılım gösterdiği saptanmaktadır. Bu nedenle, çözümlenelerde; parametrik teknikler kullanılmıştır.

Cinsiyete Göre Oluşturulan Sınıflar Arasındaki Farklılıkların Araştırılması

Katılımcıların toplumsal, ekonomik, ahlaki ve kültürel, göç ve mülteci sorunu ile cinsiyet arasındaki ilişki "*Bağımsız Gruplar t Testi*"ne göre analiz edilmiştir. Analiz sonuçları Tablo 5'te verilmektedir.

Tablo 5. Cinsiyete Göre Farklılık Analizi (n=340)

Değişkenler	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	s.s.	F	t	P																																
Toplumsal Boyut	Kadın	219	2,22	,43	,166	-,895	,371																																
	Erkek	121	2,27	,43				Ekonomik Boyut	Kadın	219	2,49	,51	,115	1,724	,026	Erkek	121	2,39	,50	Ahlaki ve Kültürel Boyut	Kadın	219	2,61	,56	3,043	1,566	,118	Erkek	121	2,51	,47	Göç ve Mülteci Meselesi	Kadın	219	2,44	,37	,002	1,272	,004
Ekonomik Boyut	Kadın	219	2,49	,51	,115	1,724	,026																																
	Erkek	121	2,39	,50				Ahlaki ve Kültürel Boyut	Kadın	219	2,61	,56	3,043	1,566	,118	Erkek	121	2,51	,47	Göç ve Mülteci Meselesi	Kadın	219	2,44	,37	,002	1,272	,004	Erkek	121	2,39	,35								
Ahlaki ve Kültürel Boyut	Kadın	219	2,61	,56	3,043	1,566	,118																																
	Erkek	121	2,51	,47				Göç ve Mülteci Meselesi	Kadın	219	2,44	,37	,002	1,272	,004	Erkek	121	2,39	,35																				
Göç ve Mülteci Meselesi	Kadın	219	2,44	,37	,002	1,272	,004																																
	Erkek	121	2,39	,35																																			

Tablo 5'te, katılımcıların toplumsal, ahlaki ve kültürel tutumları ile cinsiyetleri arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0.05$). Ancak, katılımcıların ekonomik ve göç ve mülteci sorununa ilişkin düşünceleri cinsiyetlerine göre istatistiki olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p<0.05$). Bulgular incelendiğinde, kadınların ekonomik ve göç ve mülteci meselesine ilişkin tutumları erkeklere göre daha olumludur.

Fakülteler Göre Oluşturulan Sınıflar Arasındaki Farklılıkların Araştırılması

Katılımcıların toplumsal, ekonomik, ahlaki ve kültürel, göç ve mülteci meselesi ile bölüm arasındaki ilişki "Bağımsız Gruplar t Testi'ne göre analiz edilmiştir. Analiz sonuçları Tablo 6'da verilmektedir.

Tablo 6. Bölüme göre farklılık analizi (n=340)

Değişkenler	Fakülte	N	$\bar{X}$	s.s.	F	t	P																																
Toplumsal Boyut	Eğitim	170	2,19	,40	1,220	-2,004	,046																																
	İlahiyat	170	2,29	,45				Ekonomik Boyut	Eğitim	170	2,31	,46	1,524	-5,483	,000	İlahiyat	170	2,60	,51	Ahlaki ve Kültürel Boyut	Eğitim	170	2,57	,50	1,126	-,192	,848	İlahiyat	170	2,58	,56	Göç ve Mülteci Meselesi	Eğitim	170	2,35	,34	,534	-3,615	,000
Ekonomik Boyut	Eğitim	170	2,31	,46	1,524	-5,483	,000																																
	İlahiyat	170	2,60	,51				Ahlaki ve Kültürel Boyut	Eğitim	170	2,57	,50	1,126	-,192	,848	İlahiyat	170	2,58	,56	Göç ve Mülteci Meselesi	Eğitim	170	2,35	,34	,534	-3,615	,000	İlahiyat	170	2,50	,38								
Ahlaki ve Kültürel Boyut	Eğitim	170	2,57	,50	1,126	-,192	,848																																
	İlahiyat	170	2,58	,56				Göç ve Mülteci Meselesi	Eğitim	170	2,35	,34	,534	-3,615	,000	İlahiyat	170	2,50	,38																				
Göç ve Mülteci Meselesi	Eğitim	170	2,35	,34	,534	-3,615	,000																																
	İlahiyat	170	2,50	,38																																			

Tablo 6’da, katılımcıların ahlaki ve kültürel tutumları ile bölüm arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0.05$). Ancak, katılımcıların toplumsal, ekonomik ve göç ve mülteci meselesine ilişkin tutumları bölümlerine göre istatistiki olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p<0.05$). Bulgular incelendiğinde, İlahiyat Fakültesinde olan katılımcıların toplumsal, ekonomik ve göç ve mülteci meselesine ilişkin tutumları Eğitim Fakültesinde olan katılımcılara göre daha olumludur.

Sınıfa Göre Oluşturulan Sınıflar Arasındaki Farklılıkların Araştırılması

Katılımcıların toplumsal, ekonomik, ahlaki ve kültürel, göç ve mülteci meselesi ile sınıf arasındaki ilişki “Tek Yönlü ANOVA Analizi”ne göre test edilmiştir. Grup varyanslarının homojenlik analizi için Levene Testi kullanılmıştır. Tablo 7’de Levene Testine ait sonuçlar gösterilmektedir.

Tablo 7. Sınıf - levene testi

Değişkenler	Levene Değeri	p Değeri
Toplumsal Boyut	0,272	0,846
Ekonomik Boyut	1,410	0,240

Ahlaki ve Kültürel Boyut

0,240

0,869

Göç ve Mülteci Meselesi

0,661

0,576

Tablo 7 incelendiğinde, değişkenlerin grup varyansının eşit olduğu tespit edilmektedir ($p>0.05$). Grupların birbirinden istatistiki olarak farklı olduğunu belirlemek için ikili karşılaştırma testlerinden “Scheffe Testi” uygulanmıştır. Tek Yönlü ANOVA Analizi sonuçları Tablo 8’de verilmektedir.

Tablo 8. Sınıfa göre farklılık analizi (n=340)

ANOVA Sonuçları									
Değişkenler	Sınıf	N	$\bar{X}$	SHx	Var. K.	K. T.	K. O.	F	P
Toplumsal Boyut	1. Sınıf	122	2,24	,43	G. Arası	1,823	,608	3,324	,020
	2. Sınıf	72	2,29	,42	Grup İçi	61,438	,183		
	3. Sınıf	79	2,31	,44	Toplam	63,261			
	4. Sınıf	67	2,10	,40					
	Toplam	340	2,24	,43					
Ekonomik Boyut	1. Sınıf	122	2,53	,57	G. Arası	2,445	,815	3,174	,024
	2. Sınıf	72	2,44	,46	Grup İçi	86,258	,257		
	3. Sınıf	79	2,49	,49	Toplam	88,703			
	4. Sınıf	67	2,29	,43					
	Toplam	340	2,45	,51					
Ahlaki ve Kültürel	1. Sınıf	122	2,62	,53	G. Arası	,691	,230	,807	,491

Boyut	2. Sınıf	72	2,56	,58	Grup İçi	95,928	,286		
	3. Sınıf	79	2,50	,51	Toplam	96,619			
	4. Sınıf	67	2,58	,50					
	Toplam	340	2,57	,53					
Göç ve Mülteci Meselesi	1. Sınıf	122	2,47	,40	G. Arası	,921	,307	2,247	,033
	2. Sınıf	72	2,43	,36	Grup İçi	45,900	,137		
	3. Sınıf	79	2,44	,37	Toplam	46,821			
	4. Sınıf	67	2,32	,30					
	Toplam	340	2,43	,37					

Tablo 8’de, katılımcıların ahlaki ve kültürel tutumları ile sınıfları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0.05$). Ancak, katılımcıların toplumsal, ekonomik ve göç ve mülteci meselesine ilişkin tutumları sınıflarına göre istatistiki olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p<0.05$). Grupların birbirinden istatistiki olarak farklı olduğunu belirlemek için ikili karşılaştırma testlerinden “Scheffe Testi” yapılmıştır. Tablo 9, Scheffe Testi sonuçlarını vermektedir.

Tablo 9. Sınıf (kademe) scheffe testi sonuçları

Değişken	Sınıf (I)	Sınıf (J)	Ortalama Farkı (I-J)	Standart Hata	Anlamlılık Düzeyi
Toplumsal Boyut	3. Sınıf	4. sınıf	,20585*	,07102	,040
Ekonomik Boyut	1. Sınıf	4. sınıf	,23218*	,07704	,030
Göç ve Mülteci Meselesi	1. Sınıf	4. sınıf	,14376*	,05211	,038

Analiz sonuçlarına göre, 3. sınıf öğrencilerin toplumsal boyut hakkındaki tutumları 4. sınıfta okuyan öğrencilerden; 1. sınıftaki öğrencilerin ekonomik ve göç ve mülteci meselesi konusundaki tutumları 4. sınıfta okuyan öğrencilerden daha olumlu olduğu saptanmaktadır ($p<0.05$).

Korelasyon Analizi

Tablo 10, değişkenlerin tanımlayıcı istatistik bulgularını göstermektedir. Tanımlayıcı istatistikler bağlamında değişkenlerin ortalama ve standart sapma değerleri verilmektedir.

Tablo 10. Değişkenlerin betimsel bulguları ($n=340$)

Değişkenler	Ortalama	Std. Sp.
Toplumsal Boyut	2,24	0,43
Ekonomik Boyut	2,45	0,51
Ahlaki ve Kültürel Boyut	2,57	0,53
Göç ve Mülteci Meselesi	2,43	0,37

Değişkenlerin ortalaması 2,24 ile 2,57; standart sapması ise 0,37 ile 0,53 arasında değişmektedir. Katılımcılar, toplumsal, ekonomik, ahlaki ve kültürel boyutları açısından göç ve mülteci meselesine yönelik olumsuz tutuma sahiptirler.

Tablo 11, korelasyon analizini göstermektedir. Pearson korelasyon katsayıları araştırma değişkenleri arasındaki ilişkilere işaret etmektedir. Katılımcıların verileri incelenerek, sonuçları ortaya konulan korelasyon analizi, araştırma değişkenleri arasındaki ilişkilerin yönüne ve kuvvetine ilişkin fikir vermektedir.

Tablo 11. Korelasyon analizi ($n=340$)

Değişkenler	1.	2.	3.	4.
1. Toplumsal Boyut	1			
2. Ekonomik Boyut	.471**	1		
3. Ahlaki ve Kültürel Boyut	.342**	.238**	1	
4. Göç ve Mülteci Meselesi	.760**	.798**	.694**	1

** $p<0.01$

Katılımcıların toplumsal boyut ($r=0.760$), ekonomik boyut ($r=0.798$), ahlaki ve kültürel boyut ($r=0.694$) ile göç ve mülteci meselesi arasında 0.01 anlamlılık düzeyinde pozitif yönlü ilişki

bulunmaktadır. Yani katılımcıların toplumsal, ekonomik ve ahlaki ve kültürel düzeyleri yükseldikçe göç ve mülteci meselesine yönelik olumlu tutumları artmaktadır.

Sonuç Tartışma ve Öneriler

Çalışma grubu üyelerini oluşturan Eğitim ve İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin göç ve mülteci sorununa ilişkin tutumlarının ele alıp değerlendirildiği bu çalışmanın sonucunda elde edilen verilerin analizi ışığında, göç ve mülteci sorununa ilişkin politik, toplumsal ve bireysel yaklaşımlar konusunda bilim dünyasına farklı bakış açısı kazandırması bakımından önem arz etmektedir. Göç ve mülteci meselesinin temel alarak hazırlanan bu çalışmada, birçok önemli sonuç elde edilmiştir. Özellikle örneklem grubunun cinsiyet, sınıf ve bölüm değişkenlerine göre göç ve mültecilere olan tutumlarındaki farklılaşmayı ifade eden sonuçlar dikkat çekicidir.

Çalışmada verilerin elde edilmesinde kullanılan ölçek maddelerinin analizinde boyutsal farklılıklar dikkate alınarak bir değerlendirme yapıldığından dolayı verilerin yorumlanmasında da boyutlar dikkate alınmıştır. Boyutsal inceleme yapıldığında eğitim ve ilahiyat fakültelerinde öğrenim gören öğrencilerin göç ve mülteci sorununa yönelik tutumları toplumsal, ekonomik, ahlaki ve kültürel olmak üzere 3 boyutta değerlendirilmiştir. Bu boyutlar arasında faktör açıklayıcılığı bakımından en yüksek boyutun toplumsal boyut olduğu ve faktör ağırlıkları bakımından da en yüksek soru ifadesinin 2. Madde olduğu görülmüştür.

Çalışmada sonuçların değerlendirilmesinde ön plana çıkan ilk sonuç, çalışmanın başlığını da oluşturan fakülte değişkeniyle ilgili sonuçlar oluşturmaktadır. Eğitim Fakültesi ile İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin göç ve mültecilere yönelik tutumlarına bakıldığında, fakülteye göre farklılık analizi değerlendirildiğinde özellikle ölçeğimizin ekonomik boyutunda fakülteler arasında ciddi bir farklılaşma olduğu görülmüştür. Dolayısıyla, fakülteler arasında anlamlılık düzeyinin en yüksek olduğu boyutun ekonomik boyut olarak tespit edildiği gözlemlenmektedir (Tablo 6). Bu bağlamda, İlahiyat Fakültesinde okuyan öğrencilerin, ölçeğimizin ekonomik boyutunda, Eğitim Fakültesinde okuyan öğrencilere göre oldukça olumlu tutuma sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, ilahiyat fakültesi öğrencilerinin ekonomik farkındalık düzeyine sahip bakış açısının hem olumlu hem de olumsuz yönde Eğitim Fakültesi öğrencilerinden daha gerçekçi olduğu söylenebilir. Şöyle ki, göç ve mülteci sorunun meydana getireceği işsizlik, çocuk işçi sayısındaki artış, düşük ücretli çalıştırma veya çalışma gibi olumsuz sonuçların yanı sıra nitelikli işçi sayısındaki artış, pazar hareketliliğinin fazla olması gibi olumlu sonuçlar konusunda ilahiyat fakültesi öğrencilerinin farkındalık düzeylerinin daha yüksek olduğu ifade edilebilir. Çalışmada ilahiyat fakültesi öğrencilerinin göç ve mülteci sorununun ekonomik boyuta ilişkin sahip oldukları bu tutum Nurdoğan, Dur ve Öztürk (2017) tarafından yapılan *“Türkiye’nin Mülteci Sorunu ve Suriye Krizinin Mülteci Sorununa Etkileri”* isimli çalışmada elde ettikleri

“göç ve mülteci sorunun oluşturduğu hem olumlu hem de olumsuz sonuçlar” bulgularıyla paralellik gösterirken; Özdemir (2017) tarafından yapılan “Suriyeli Mülteciler Krizinin Türkiye’ye Etkileri” isimli çalışmada elde edilen “Göç ve Mülteci sorunu ekonomik olarak toplumu daha çok olumsuz etkiler” bulgusuyla farklılaşmaktadır. Çünkü yapılan çalışmada ilahiyat fakültesi öğrencileri bu sorunun ekonomik boyutuna ilişkin hem olumlu hem de olumsuz tutuma sahip olduklarını görmekteyiz.

Çalışmada fakülte değişkeni çerçevesinde ekonomik boyutta ortaya çıkan tutum farklılığının aksine ahlaki ve kültürel boyutta ise bölümler arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı gözlemlenmektedir. Araştırmacılar tarafından çalışma planı hazırlanırken, göç ve mülteci sorunun her iki fakülte öğrencileri tarafından farklı ölçütlerle değerlendirildiğine ilişkin kendilerinde var olan inanç, en büyük tutum farklılığın bu boyutta oluşabileceğine ilişkin öngörülerini de beraberinde getirir de çalışma sonuçlarıyla farklılık oluşturduğu gözlemlenmektedir. Bu durum, örneklem grubunun göç ve mülteci sorunun değerlendirirken etnik ve dini kimlik ölçütlerini ön plana almak yerine insan, insana değer ve insanca yaşama ölçütlerine göre değerlendirme yaptıklarının en büyük göstergesi olduğu söylenebilir. Çalışmada elde edilen diğer önemli bir sonuç ise göç ve mülteci meselesine ilişkin cinsiyete değişkenine göre ortaya çıkan tutum analizidir. Çalışmada kullanılan tutum ölçeğinde boyutlar arasında cinsiyete göre anlamlılık düzeyinin en yüksek olduğu boyut, ekonomik boyut olduğu saptanmıştır. Çalışmada, örneklem grubunu oluşturan kadınların ekonomik boyutta göç ve mülteci sorununa yönelik erkeklerden çok daha olumlu tutuma sahip oldukları tespit edilmiştir. Buna karşılık toplumsal boyutta tutumlarda belirgin bir farklılığın olmadığı kadın ve erkek katılımcıların hemen hemen aynı tutuma sahip oldukları saptanmıştır. Cinsiyet değişkenine göre kadınların erkeklere göre daha olumlu tutuma sahip olması, kadınların duygusal zekâ temelli düşüncelerinden kaynaklandığı söylenebilir.

Analiz sonuçlarının önemli bir diğer kısmı ise, sınıflara göre göç ve mülteci meselesinin değerlendirilmesidir. Bu bağlamda ölçeğin toplumsal boyutunda, 3. Sınıfta okuyan öğrencilerin 4. Sınıfta okuyan öğrencilere göre anlamlılık düzeyinin yüksek olduğu; ekonomik boyutta ise 1. Sınıfta okuyan öğrencilerin 4. Sınıfta okuyan öğrencilerden anlamlılık düzeyinin yüksek olduğu saptanmıştır. Yani ölçekteki sorulara olumlu yanıtlar vermesi bakımından, toplumsal boyutta 3. Sınıftakilerin 4. Sınıftan; ekonomik boyutta 1. Sınıftakilerin 4. Sınıftan daha olumlu algılara sahip oldukları tespit edilmiştir. Kültürel ve ahlaki boyutta ise sınıflar arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Çalışmada ortaya çıkan bu sonuç, sınıf değişkeninde göç ve mülteci sorununa yönelik toplumsal ve ekonomik boyutta farklı tutumları beraberinde getirmiştir. Bu farklı tutumların oluşmasında örneklem grubunu oluşturan sınıflarda bulunan öğrencilerin yaşadıkları çevre, gelir düzeyleri ve geleceğe yönelik beklenti farklılıklarının etkili olduğu söylenebilir. Çalışmada elde edilen

bu sonuç, Ulu Kalın (2017) tarafından yapılan “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Değer Hiyerarşisi” isimli çalışmada elde edilen “kademler arasında herhangi bir olay ya da duruma ilişkin değer, algı, beklenti ve tutum farklılığı vardır” bulgusuyla paralellik göstermektedir.

Bu araştırma doğrultusunda şu öneriler verilebilir:

- ✓ Ülkemizin jeopolitik ve jeostratejik konumu itibarıyla göç koridorunun ortasında bulunduğu gerçeğinden hareketle mülteci yükünü tek başına omuzlamak yerine sorumluluğun küresel anlamda paylaşımını sağlamak için çalışmalar yapılmalıdır ve mültecilerin tüm insanlığın ortak sorunu olduğunu her platformda dile getirilmesi ve bu anlamda çaba sarf edilmesi sağlanmalıdır.
- ✓ Göç ve mültecilik alanlarında üniversitelerde eğitimler verilmeli ve bu alanlarda sorunların yaşanmaması için gerekli insan gücü yetiştirilmelidir.
- ✓ Göç ve mültecilik sorunlarının çözümü için devletin çabalarının yanı sıra yerel yönetimlerin, sivil toplum kuruluşların, uluslararası kuruluşların ve üniversitelerin birlikte iş birliğine girişmesi ve çözüm önerilerinin bu kuruluşlar arasında karşılıklı fikir alışverişleri esas alınarak sağlanması gerekmektedir. Böylece bu sorunlara daha köklü çözümler getirilebilir.
- ✓ Ülkemize sığınan mültecilere yönelik önyargılı, hoşgörüsüz ve nefret içerikli tutumlardan uzak durarak onların da bizim gibi insan oldukları gerçeğini unutmamamız gerekir. Bunun için toplumsal farkındalığı bu anlamda artırıcı çabalara hız verilmeli ve belli bir plan dâhilinde bu süreç yürütülmelidir.

Kaynakça

- Akıncı, B., Nergiz, A. ve Gedik, E. (2015). Uyum süreci üzerine bir değerlendirme: göç ve toplumsal kabul. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1 (2), 58-83.
- Akman, G. N. (2014). *Nitel ve Nitel Araştırma Yöntemleri*. <http://www.academia.edu/15658650/> . Erişim Tarihi: 27.06.2018.
- Akman, Ö. ve Alagöz, B.(2018). Relation between meta cognitive awareness and participation to class discussion of university students,” *Universal Journal of Educational Research*, 6(1),11-24.
- Ataman, H. (2015). Mülteci mi, sığınmacı mı, misafir mi? *Görüş Dergisi*, 88.
- Aydoğan, D. (2006). *Yabancı çingenelerin Türkiye’ye giriş, ikamet, seyahat özgürlükleri ile Türkiye’den sınır dışı edilmeleri*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Türkiye.

- Çoşkun, F. (2004). *Uluslararası mülteci hukuku ve sınır dışı etme veya geri gönderme yasağı*. Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale, Türkiye.
- Ekici, G. ve Hevedanlı, M.(2010). Lise öğrencilerinin biyoloji dersine yönelik tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi, *Türk Fen Eğitim Dergisi*, 4, 97-109.
- Karakoç, R. (2011). Göç olgusunun kentsel toplumsal ilişkilere etkisi. *Kuram ve Yöntem Açısından Türkiye’de Kamu Yönetimi Bildiriler Kitabı*. IX. Kamu Yönetimi Forumu, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü, Ankara, Türkiye,18-21 Ekim 2011.
- Karpat, K. H. (2003). *Osmanlıdan günümüze etnik yapılanma ve göçler*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Nurdoğan, A. K., Dur, A.İ.B. ve Öztürk, M. (2017). Türkiye’nin mülteci sorunu ve Suriye krizinin mülteci sorununa etkileri, *İş ve Hayat Dergisi*, 1(1), 217-238.
- Oğuz Haçat, S.(2018). Assessment of the basic law lesson consistent with the opinions of social studies preservice teachers,” *International Journal of Higher Education*, 1(7), 103-110.
- Özdemir, E.(2017). Suriyeli mülteciler krizinin Türkiye’ye etkileri, *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 1 (3), 114-140.
- Özer, İ. (2004). *Kentleşme, kentlileşme ve kentsel değişim*. Bursa: Ekin Kitabevi.
- Özkara, S. (1990). *Türkische migranten in der bundesrepublik deutschland*, Band II, Köln: Önel Verlag.
- Reçber, S. (2014). *Hayatın yok yerindekiler: mülteciler ve sığınmacılar*. Sosyal İnsan Hakları Sempozyumu VI. Petrol İş Yayımları 119, İstanbul: 247-268.
- Ulu Kalın, Ö.(2017). “İlkokul 4 sınıf için hazırlanan etkileşimli sosyal bilgiler öğrenci çalışma kitabının öğrencilerin kavram algılamalarına etkisi,” *The Journal of Social Science*, 4(11), 910–924.
- Ulu Kalın, Ö.(2017). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin değer hiyerarşisi, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(38), 29-44.
- Yalçın, C. (2004). *Göç sosyolojisi*, Ankara: Anı Yayıncılık.